

Original Article

Independence of the Supreme Constitutional Court of Egypt

Vahid Bakoei ketrimi¹ Javad Taghizadeh*² Morteza Nejabatkhah³

¹ Master of Public Law, Faculty of Law and Political Science, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

² Associate Professor, Department of Public Law, Faculty of Law and Political Science, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

³ Associate Professor, Department of Public Law, Faculty of Law and Political Science, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

10.22080/LPS.2021.20968.1229

Received:

February 11, 2021

Accepted:

February 21, 2021

Available online:

November 27, 2021

Main Subjects:

public LAW

Keywords:

Independence Protect the constitution

Constitutional

supervisory Supreme

Constitutional Court

Egypt.

Abstract

In the Arab Republic of Egypt, the Supreme Constitutional Court is established to protect the constitution. Granting this jurisdiction to the Supreme Constitutional Court, requires adequate provision of institutional independence of the Court and individual independence of the judges of this court. In a descriptive-analytical way, this paper seeks to answer the question of whether the Supreme Constitutional Court's independence has been secured. The legal measures taken to ensure the institutional independence of the Supreme Constitutional Court of Egypt are: determine the court judges by the General Board, examination of the responsibility of the court judges by the general board, the financial independence of the court and the administrative independence of the court; whereas the irremovability of judges, their long-term membership in the court, the maintenance of their jobs, the prohibition of more than one occupation and the provision of adequate salaries for judges, provides the individual independence of the Supreme Constitutional Court judges. By defining these rules in the Egyptian constitution and ordinary laws, the independence of the court is guaranteed in order to perform its duties and powers correctly and impartially.

*Corresponding Author: Javad Taghizadeh

Address: Associate Professor, Department of Public Law, Faculty of Law and Political Science, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

Email: jtaghizadehd@yahoo.com

extended abstract

1. Introduction

The legal system of any country consists of institutions and norms within which they interact with each other and all of them are in line with the realization of the goals set forth in the constitution. The constitution shows the fundamental principles and values of a legal system, and this makes clear the need to protect its rules. Many political systems, given the importance of this issue, have an institution with titles such as; The Constitutional Court or the Constitutional Council has designated it as the constitutional protection authority. The protection of the Egyptian constitution came to the attention of the constitutional legislature in 1971, although this issue was first considered by the ordinary courts and later by the President in Decree No. 81 of 1969. The 1971 Egyptian constitution established the Supreme Constitutional Court as a court outside the hierarchical structure of ordinary courts based on the theory of "centralized oversight." The Supreme Constitutional Court is composed of a chairman and a sufficient number of vice-presidents, and its organizational structure consists of a general board and a specialized board. This court has several jurisdictions, the most important of which are basic oversight of laws and regulations, interpretation of legal texts, handling disputes over positive and negative jurisdiction between judicial authorities and institutions, and handling cases related to the enforcement of conflicting final judgments.

Giving the Supreme Constitutional Court the authority to oversee laws and regulations, which is an important and serious task, requires, on the one hand, to

ensure the independence of this court from other components of government. In other words, the sensitivity of the position of the Supreme Constitutional Court requires such independence that it enables it to perform its duties properly away from the influence of the government or other government agents. The independence of the Egyptian Constitutional Court depends on the independence of the Constitutional Court, The independence of the main judge is an integral part of the institutional independence to which it belongs. On the other hand, the system of fundamental oversight of laws and regulations requires the adoption of regulations to expand the work of the Supreme Constitutional Court; Provisions that allow the court to exercise extensive oversight of laws and regulations. By providing these two conditions, we can talk about an efficient and non-formal basic monitoring system. This article seeks to answer the question of whether the first condition for the efficiency of constitutional oversight, namely the independence of the Supreme Constitutional Court in Egyptian law, has been met. In this regard, the 2014 Constitution of Egypt and the Supreme Constitutional Court Act No. 48 of 1979 set out rules for the independence of the Supreme Constitutional Court and its judges. By examining these rules in a descriptive-analytical manner, the issue of the independence of the Supreme Constitutional Court can be assessed. It is worth mentioning that articles and writings about the Supreme Constitutional Court of Egypt have been published in Persian, Arabic and English; However, none of these scientific works, many of which are documented in this article, have addressed the issue of the independence of the Supreme Constitutional Court in a precise and comprehensive manner.

Therefore, the forthcoming article is innovative and innovative. There is no doubt that the proper provision of the Constitution and the impartial performance of the task of protecting the Constitution require the independence of the Constitutional Court, and this points to the need for research in this area. In addition, the results of the present article can be useful for similar institutions in charge of constitutional protection that fit into the centralized or European model of constitutional protection. With this explanation, first the rules for the institutional independence of the court (1) and then the rules for the individual independence of the judges of the court (2) are examined.

2. Method

In this research, it has been analyzed and studied through the library method.

3. Results

The Supreme Constitutional Court of Egypt has several powers, the most important of which is basic oversight of laws and regulations. The effectiveness of the constitutional protection system requires the provision of conditions by ordinary and ordinary legislators. One of these conditions is to ensure the independence of the institution in charge of protecting the constitution. The ordinary and ordinary legislators of Egypt, in view of the necessity of this issue, have laid down rules to ensure the institutional independence of the court and the individual independence of the judges of the Supreme Constitutional Court. The Supreme Constitutional Court of Egypt has financial independence and prepares its budget bill according to the assets available in the country. The tribunal also has administrative independence, which makes it possible to appoint its staff and

determine their duties and monitor their performance. In addition, in order to ensure the institutional independence of the Supreme Constitutional Court, it is not possible to prosecute members of the court in public courts except after the immunity of the accused member by the Supreme Constitutional Court; But disciplinary action against members of the court is within the jurisdiction of the Supreme Constitutional Court. Also, the manner in which judges are elected, according to which the general board of the court selects new judges, has added to the institutional independence of the court. In addition, the ordinary legislators have ensured the individual independence of the judges of the court, which is inseparable from its institutional independence, by anticipating certain rules, because the judges of the court are independent and irrevocable and remain members of the court until the age of seventy. This removes any worries of the main judge about dismissal or renewal of membership. Judges are also barred from holding office in the public and private sectors and in parties, and are given adequate financial rewards for living a decent life. Is dedicated to strengthening their independence and helping to improve the quality of their performance. The enactment of rules such as the rule of incompetence of a judge in litigation, the rule of refusal of a judge to dismiss a case, the rule of dismissal of a judge and the impossibility of representing or assigning judges to maintain the job position of judges also adds to the individual independence of judges. Is. Therefore, according to these rules, it must be said that one of the conditions for the efficiency of basic oversight, namely the independence of the Supreme Constitutional Court in the Egyptian legal system, has been met. Ensuring the

independence of the Constitutional Court can pave the way for the proper and impartial performance of the task of protecting the Constitution.

4. Results

1. The independence of the Constitutional Court does not necessarily lead to the adoption of non-partisan positions and the proper and fair performance of the constitutional protection of constitutional judges; Because the impartiality or partisanship of the judge is a personal and subjective matter, and it is possible that by ensuring the independence of the judge, he will continue to go beyond the circle of justice and fairness. However, rights can ensure the independence of the judge so that he or she is not pressured into taking a biased and fair stance if he or she wishes to do so.

2. The independence of the Constitutional Court does not necessarily mean that its work is democratic and that the constitutional judge protects democratic values. The democratic activity of the judiciary depends on the democratic content of the constitution and the democratic spirit of the judiciary. Many regimes that have emerged from coups and military power use democratic tools and institutions to legitimize themselves, including elections and the establishment

of an independent constitutional court. In these political systems, the independence of the Constitutional Court has nothing to do with the protection and preservation of democratic values.

5. Conclusion

It seems that it cannot be said with absolute certainty that the correct implementation of the rules of competition law will increase the volume of foreign investment, but it can be acknowledged that competition law, if implemented correctly, with The removal of involuntary secondary barriers acts as a clearing mechanism for foreign investment and only allows the entry of those investments that are truly beneficial to the investee country.

Funding

There is no financial support.

Authors' contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper.

استقلال دادگاه عالی قانون اساسی مصر

وحید باکویی کتریمی^۱، جواد تقی زاده^{۲*}، مرتضی نجابت خواه^۳

^۱ کارشناس ارشد حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران
^۲ دانشیار گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران
^۳ دانشیار گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

10.22080/LPS.2021.20968.1229

چکیده

در جمهوری عربی مصر دادگاه عالی قانون اساسی به منظور صیانت از قانون اساسی تشکیل شده است. اعطای این صلاحیت به دادگاه عالی قانون اساسی تأمین مناسب استقلال نهادی دادگاه و استقلال فردی دادرسان دادگاه را اقتضا دارد. این مقاله در صدد است تا با روش توصیفی - تحلیلی به این پرسش پاسخ دهد که آیا استقلال دادگاه عالی قانون اساسی مصر تأمین شده است؟ تعیین دادرسان دادگاه توسط هیئت عمومی دادگاه، رسیدگی به مسئولیت دادرسان دادگاه توسط هیئت عمومی، استقلال مالی دادگاه و استقلال اداری دادگاه تدابیر قانونی اتخاذی برای تأمین استقلال نهادی دادگاه عالی قانون اساسی مصر می باشند. غیرقابل عزل بودن دادرسان، عضویت طولانی مدت آنها در دادگاه، حفظ موقعیت شغلی آنها، ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل و تأمین حقوق مناسب برای دادرسان، استقلال فردی دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی را تأمین می کنند. با تعیین این قواعد توسط قانون گذاران اساسی و عادی مصر، استقلال نهاد مزبور جهت انجام درست و غیر جانبدارانه وظایف و اختیارات تأمین شده است.

تاریخ دریافت:

۲۳ بهمن ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش:

۰۳ اسفند ۱۳۹۹

تاریخ انتشار:

۰۶ آذر ۱۴۰۰

موضوعات:

حقوق عمومی

کلیدواژه ها:

استقلال صیانت از قانون

اساسی نظارت اساسی دادگاه

عالی قانون اساسی مصر

* نویسنده مسئول: جواد تقی زاده

ایمیل: jtaghizadehd@yahoo.com

آدرس: دانشیار گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم

سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

۱ مقدمه

اعطای صلاحیت نظارت اساسی بر قوانین و مقررات به دادگاه عالی قانون اساسی که وظیفه‌ای مهم و خطیر است، از یک سوی، تأمین استقلال این دادگاه را در مقابل دیگر اجزای حکومت اقتضا می‌کند. به عبارت دیگر، حساسیت موقعیت دادگاه عالی قانون اساسی آن‌چنان استقلالی را می‌طلبد که آن را به انجام درست وظایف خود به دور از نفوذ حکومت یا دیگر کارگزاران دولت قادر کند. استقلال نهاد دادرسی اساسی مصر، به استقلال دادرسی اساسی منوط است یعنی؛ استقلال دادرسی اساسی جزء جدایی‌ناپذیر از استقلال نهادی است که به آن متعلق است. از دیگر سوی، نظام نظارت اساسی بر قوانین و مقررات تصویب مقرراتی را برای توسعه فعالیت دادگاه عالی قانون اساسی اقتضا می‌کند؛ مقرراتی که به دادگاه اجازه دهند تا نظارت اساسی بر قوانین و مقررات را به‌طور گسترده اعمال کند. با فراهم آمدن این دو شرط می‌توان از نظام نظارت اساسی کارآمد و غیرصوری سخن گفت (عزیز، ۲۰۱۲، ۹). این مقاله درصدد پاسخ به این پرسش است که آیا شرط اول کارآمدی نظارت اساسی یعنی استقلال دادگاه عالی قانون اساسی در حقوق مصر تأمین شده است؟ در این باره، قانون اساسی سال ۲۰۱۴ مصر و قانون دادگاه عالی قانون اساسی به شماره ۴۸ سال ۱۹۷۹ قواعدی را برای استقلال نهاد دادگاه عالی قانون اساسی و دادرسان آن پیش‌بینی کرده‌اند. با بررسی این قواعد به روش توصیفی - تحلیلی می‌توان مسئله استقلال دادگاه عالی قانون اساسی را ارزیابی کرد. شایان ذکر است که درباره‌ی دادگاه عالی قانون اساسی مصر مقالات و کتبی به زبان‌های فارسی، عربی و انگلیسی منتشر شده‌اند؛ ولی هیچ‌یک از این آثار علمی که بسیاری از آنها

نظام حقوقی هر کشور، متشکل از نهادها و هنجارهایی است که در درون آن نظام با یکدیگر در تعامل هستند و همگی در راستای تحقق اهداف مندرج در قانون اساسی قرار دارند. قانون اساسی، مبین اصول و ارزش‌های بنیادین یک نظام حقوقی است و همین امر، ضرورت پاسداشت مقررات آن را هویدا می‌سازد (منصوریان و اخوان فرد، ۱۳۹۲: ۷۴). بسیاری از نظام‌های سیاسی با توجه به اهمیت این مسئله، نهادی را با عناوینی مانند؛ دادگاه قانون اساسی یا شورای قانون اساسی به عنوان مرجع صیانت از قانون اساسی تعیین کرده‌اند. صیانت از قانون اساسی مصر، در سال ۱۹۷۱ مورد توجه قانون‌گذار اساسی قرار گرفت، اگرچه این مسئله پیشتر مورد توجه محاکم عادی و بعدها، مورد توجه رئیس‌جمهور در مصوبه‌ی قانونی شماره‌ی ۸۱ سال ۱۹۶۹ قرار گرفت. قانون اساسی سال ۱۹۷۱ مصر، دادگاه عالی قانون اساسی را به‌عنوان دادگاهی خارج از ساختار سلسله‌مراتبی دادگاه‌های عادی و مبتنی بر نظریه‌ی «تمرکز نظارت اساسی» ایجاد کرد. دادگاه عالی قانون اساسی، از یک رئیس و تعداد کافی نایب‌رئیس تشکیل شده است^۱ و تشکیلات سازمانی آن مرکب از هیات عمومی و هیات تخصصی است^۲. این دادگاه، صلاحیت‌های متعددی را بر عهده دارد که نظارت اساسی بر قوانین و مقررات، تفسیر متون قانونی، رسیدگی به اختلاف در صلاحیت ایجابی و سلبی میان مراجع و نهادهای قضایی و رسیدگی به دعاوی مربوط به اجرای احکام قطعی متعارض مهم‌ترین آنها هستند.

۱. ماده ۱۹۳ قانون اساسی سال ۲۰۱۴ به این موضوع اشاره دارد.

۲. ترکیب اعضای هیات عمومی و هیات تخصصی دادگاه بدین صورت است که هیات عمومی طبق ماده ۷ قانون دادگاه عالی قانون اساسی متشکل از تمام دادرسان دادگاه است در حالی که هیات تخصصی طبق ماده ۱۹۳ قانون اساسی و ماده ۲۱ قانون دادگاه عالی قانون اساسی متشکل از یک رئیس و تعداد کافی مستشار و کمک مستشار است. بنا بر نص صریح قانونی مزبور، اعضای هیات تخصصی دادرسی نیستند؛ بلکه مستشار هستند و طبق ماده ۲۲ قانون دادگاه عالی قانون اساسی،

مستشاران و کمک مستشاران هیات تخصصی باید از شرایط تعیین‌شده در قانون قوه‌ی قضاییه برای انتصاب مستشاران دادگاه‌های تجدیدنظر و رؤسای دادگاه‌های بدوی بر حسب مورد برخوردار باشند. راجع به صلاحیت هیات تخصصی باید گفت که این هیات رسیدگی اولیه را در خصوص دعاوی و درخواست‌های تقدیم شده به دادگاه عالی قانون اساسی انجام می‌دهد و بعد از اتمام مقدمات رسیدگی، پرونده‌ها را همراه با نظر خود درباره‌ی آن‌ها به دادرسان دادگاه برای تصمیم‌نهایی تقدیم می‌کند.

متون خود پیش‌بینی نکرده‌اند و تعیین این موضوع را به قانون عادی واگذار کرده‌بودند. نکته‌ی قابل توجه این است که قانون اساسی سال ۲۰۱۴ روش تعیین دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی را اصلاح کرده است؛ اصلاحی که پیشتر در مصوبه‌ی قانونی شماره ۴۸ سال ۲۰۱۱ شورای عالی نیروهای مسلح راجع به بازنگری برخی از احکام قانون دادگاه عالی قانون اساسی پیش‌بینی شده بود. در واقع، باید گفت که قانون اساسی سال ۲۰۱۴ اصلاحیه‌ی شورای مذکور در خصوص روش تعیین دادرسان را مقرر و تأیید کرده است. تا پیش از آن اصلاحیه، فرایند تعیین اعضای دادگاه به این صورت بود که رئیس دادگاه با فرمان ویژه ریاست‌جمهوری به این سمت منصوب می‌شد^۱ و معمولاً گزینش وی از میان اعضای قدیمی دادگاه صورت می‌گرفت که برای اقتدار اخلاقی وی در میان سایر اعضا امتیازی بود (عبدالوهاب، ۱۳۸۳: ۲۹۴). سایر اعضای دادگاه نیز توسط رئیس‌جمهور به این سمت منصوب می‌شدند ولی دو شرط در این مورد می‌بایست رعایت گردد: ۱. رئیس‌جمهور در این باره باید با شورای عالی قضایی مشورت می‌کرد. ۲. هر عضو از میان دو نامزد یعنی؛ نامزد هیات عمومی دادگاه و نامزد رئیس دادگاه برگزیده می‌شد. ۲. البته در عمل، نامزدهای رئیس دادگاه و هیات عمومی دادگاه، همیشه تا سال ۲۰۰۱ یکسان بودند و در نتیجه، دادگاه عالی قانون اساسی برای بیش از بیست سال به‌عنوان یک نهاد خود-کنترل‌شده و خود-تجدیدکننده به روشی فعالیت می‌کرد که تعداد معدودی از دادگاه‌های دیگر در جهان به کار می‌گیرند (Moustafa, 2009, 78-79). اما حسنی مبارک رئیس‌جمهور وقت در سال ۲۰۰۱، به‌منظور محدود کردن افزایش فعالیت نهاد دادرسی اساسی و در واقع، با هدف از بین بردن قضاوت‌های جسورانه^۳ شیوه‌ی نصب قدیمی‌ترین دادرسان به‌عنوان رئیس دادگاه را کنار گذاشت و در عوض، در

مستند این مقاله قرار گرفته‌اند به موضوع استقلال دادگاه عالی قانون اساسی به صورت دقیق و جامع ورود نکرده‌اند. از این رو، مقاله‌ی پیش رو بدیع و دارای نوآوری است. تردیدی وجود ندارد که تأمین مناسب قانون اساسی و انجام غیرجانبدارانه وظیفه‌ی صیانت از قانون اساسی، به استقلال دادگاه قانون اساسی نیازمند است و این نکته، ضرورت تحقیق در این حوزه را نمایان می‌کند. به علاوه، نتایج مقاله‌ی حاضر می‌تواند برای نهادهای مشابه متصدی صیانت از قانون اساسی که در الگوی متمرکز یا اروپایی صیانت از قانون اساسی جای می‌گیرند، نیز مفید باشد. با این توضیح، ابتدا قواعد مقرر برای استقلال نهادی دادگاه (۱) و سپس قواعد مقرر برای استقلال فردی دادرسان دادگاه (۲) بررسی می‌شوند.

۲ قواعد مقرر برای استقلال نهادی دادگاه

استقلال نهادی، مرجع دادرسی اساسی را به‌عنوان یک جزء مستقل و برابر با دیگر ارکان حکومت توصیف می‌کند. قانون‌گذاران اساسی و عادی مصر برای تضمین استقلال نهادی دادگاه عالی قانون اساسی قواعدی را پیش‌بینی کرده‌اند که با عناوین تعیین دادرسان دادگاه توسط هیات عمومی، رسیدگی به مسئولیت دادرسان دادگاه توسط هیات عمومی، استقلال مالی دادگاه و استقلال اداری دادگاه ارائه می‌شوند.

۲٫۱ تعیین دادرسان دادگاه توسط هیات عمومی

قانون اساسی مصوب ۲۰۱۴ اولین قانون اساسی مصر است که نحوه‌ی تعیین دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی را در متن خود تعیین کرده است؛ زیرا تا پیش از تصویب این قانون هیچ‌یک از قوانین اساسی سال‌های ۱۹۷۱ و ۲۰۱۲ چنین موضوعی را در

۱. ماده ۵ قانون دادگاه عالی قانون اساسی پیش از بازنگری.
۲. لازم به ذکر است که در تشکیل اولیه دادگاه عالی قانون اساسی نیز رئیس و اعضای دادگاه، منصوبین ریاست‌جمهوری بودند و در رابطه با
۳. نهاد مزبور در طول دهه ۱۹۹۰ به‌منظور کاهش اقتدار قوه‌ی مجریه تعداد زیادی از قوانین را مغایر قانون اساسی اعلام کرده بود.

۱. ماده ۵ قانون دادگاه عالی قانون اساسی پیش از بازنگری.
۲. لازم به ذکر است که در تشکیل اولیه دادگاه عالی قانون اساسی نیز رئیس و اعضای دادگاه، منصوبین ریاست‌جمهوری بودند و در رابطه با

دادگاه داده شود.^۲ تأیید هیات عمومی در تعیین دادرسان به این معناست که رئیس و نایب‌رئیس دادگاه ابتدا باید توسط هیات عمومی تعیین شوند و پس از آن رئیس‌جمهور فرمان انتصاب آن‌ها را صادر کند (Aziz, 2013, 54).^۳

ماده ۱۹۳ قانون اساسی مصوب ۲۰۱۴ نیز همین روش تعیین دادرسان را مقرر و تأیید کرده است. مطابق این ماده هیات عمومی دادگاه عالی قانون اساسی رئیس دادگاه را از میان سه نایب‌رئیس ارشد دادگاه انتخاب می‌کند. این هیات همچنین نایب‌رئیسان دادگاه را انتخاب می‌کند. رییس و نایب رییسان دادگاه در نهایت با فرمان رییس‌جمهوری منصوب می‌شوند. نکته‌ای که باید به آن اشاره کرد این است که هیات عمومی دادگاه متشکل از خود دادرسان دادگاه است.^۴ پس مفهوم ماده این است که دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی رئیس و نایب‌رئیسان را تعیین می‌کنند بدون این‌که مشارکت مقام یا مرجع دیگری در فرایند تعیین آن‌ها وجود داشته باشد؛ زیرا هرچند فرمان انتصاب آن‌ها از سوی رئیس‌جمهور صادر می‌شود. ولی رئیس‌جمهور حق ردّ انتخاب‌شدگان هیات عمومی دادگاه را ندارد و صدور فرمان انتصاب از سوی او صرفاً جنبه‌ی تشریفاتی دارد (عوف، ۲۰۱۳).^۵ این اختیار وسیع اعطا

مجموعه‌ای از اقدامات نمادین که به تدریج استقلال دادگاه را کاهش داد، دادرسان دادگاه را متقاعد کرد که نامزدهایی را معرفی کنند که متنوع باشند و همچنین کم‌تر به مخالفت با نظام گرایش داشته باشند (Brown, 2013, 3-4). در این سال، نیمی از دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی با چنین روشی منصوب شدند که به روش «court-packing»^۱ مشهور است (Haimerl, 2014, 15). عده‌ای معتقد بودند که دادگاه عالی قانون اساسی با این ترکیب جدید به یک نهاد اساساً مشروعیت‌بخش به اقدامات رژیم تبدیل گردید (Lombardi, 2009):

پس از اصلاحیه‌ی شورای عالی نیروهای مسلح، روش تعیین دادرسان به شیوه‌ای تغییر یافت که به استقلال بیشتر دادگاه منجر شده است؛ به این صورت که رئیس دادگاه با فرمان ریاست‌جمهوری و از میان سه نایب‌رئیس ارشد دادگاه بعد از تأیید هیات عمومی دادگاه به این سمت منصوب می‌شود. نایب‌رئیس دادگاه نیز با فرمان ریاست‌جمهوری بعد از تأیید هیات عمومی دادگاه به این سمت منصوب می‌شود و حداقل دوسوم نایب‌رئیسان دادگاه باید از میان اعضای نهادهای قضایی باشند، مشروط به این‌که اولویت در انتصاب به اعضای هیات تخصصی

(<http://www.american-historama.org/1929-1945-depression-ww2-era/court-packing-plan.htm>). با این اوصاف، می‌توان گفت که روش «court-packing» به معنای تأثیر گذاشتن روی ترکیب دادرسان دادگاه است.

^۲ ماده ۵ قانون دادگاه عالی قانون اساسی پس از بازنگری.
^۳ لازم به ذکر است که در ماه می سال ۲۰۱۲، مجلس مردم درصد برآمد که قانون دادگاه را اصلاح کند. یکی از موارد اصلاحیه این بود که رئیس دادرسان بدون ورود هیات عمومی دادگاه منصوب شود؛ ولی با انحلال مجلس در پی اعلام مغایرت قانون انتخابات آن با اعلامیه‌ی اساسی ۳۰ مارس ۲۰۱۱ و مغایرت ترکیب آن با اعلامیه‌ی اساسی توسط دادگاه عالی قانون اساسی نتیجه‌ای به دنبال نداشت (Brown, 2012, in <http://carnegieendowment.org/2012/06/19/egyptian-political-system-in-disarray/c073>)

^۴ ماده ۷ قانون دادگاه عالی قانون اساسی.
^۵ در انتصابات دادگاه عالی قانون اساسی در سال ۲۰۱۶ هیات عمومی نایب‌رئیس اول دادگاه (مستشار عبدالوهاب عبدالرزاق)

^۱ طرح «court-packing» نام مستعاری بود که به وسیله‌ی روزنامه‌نگاران به لایحه‌ی اصلاح آیین دادرسی قضایی ۱۹۳۷ آمریکا که توسط رئیس‌جمهور فرانکلین روزولت، به‌منظور افزایش دادرسان دیوان عالی ایالات متحده‌ی آمریکا از ۹ به ۱۵ دادرس پیشنهاد شده بود، داده شده است. دیوان عالی، قانون ملی بازیابی صنعتی ۱۹۳۳ و قانون تنظیم کشاورزی را مغایر با قانون اساسی اعلام کرده بود و قانون واگنر و قانون امنیت اجتماعی نیز تصمیمات معلق بودند. روزولت معتقد بود که دیوان عضوی از حزب محافظه‌کار است و تقریباً تمام برنامه‌های اصلی قرارداد جدید که برای مبارزه با رکود بزرگ ارائه داده بود را ضربه خواهد زد. درباره‌ی طرح «court-packing» ادعا می‌شد که به‌منظور افزایش کارایی دیوان است؛ اما در واقع روزولت می‌خواست که از آن طرح برای انتصاب دادرسانی استفاده کند که برنامه‌های قرارداد جدید دولت او را متوقف نکنند. اقدامات روزولت دیوان عالی را به عقب‌نشینی مجبور کرد؛ اما در نهایت این طرح بحث‌برانگیز از طریق عدم حمایت از هزینه کردن سرمایه‌ی سیاسی قابل توجه روزولت در عمل شکست خورد

یا اقامه ی دعوی کیفری علیه او در مورد جنحه یا جنایت جز با کسب اجازه از هیات عمومی و بنا به درخواست دادستان کل مجاز نیست.^۳ هیات عمومی می تواند به تشخیص خود یا به تقاضای وزیر دادگستری، دادستان کل یا رئیس دادگاه رسیدگی کننده به انفصال دادرس از خدمت در طول تشریفات تحقیق یا محاکمه درباره ی جرم ارتكابی حکم کند. انفصال از خدمت، محرومیت دادرس از حقوق را به دنبال ندارد؛ اما هیات عمومی می تواند دادرس را از نصف حقوق محروم نماید و در هر زمان نیز می تواند درباره ی حکم انفصال و محرومیت از حقوق او تجدیدنظر کند.^۴

۲٫۳ استقلال مالی دادگاه

استقلال مالی نهاد دادرسی اساسی عمدتاً در قواعد حاکم بر فرآیند تهیه و تنظیم و اجرای بودجه و امور مالی آن نهاد تجلی می یابد. قواعد مزبور باید به گونه ای باشد که از سلطه ی سیاسی و اداری سایر ارکان حکومت بر نهاد دادرسی اساسی و کارکرد مستقل آن جلوگیری کند. استقلال یادشده از مهم ترین تضمین هایی است که استقلال اعضای نهاد دادرسی اساسی را نیز تضمین می کند و این استقلال به دادگاه آزادی عمل قانونی می دهد. بر این اساس، اگر اموال کافی و متناسب با نیازهای نهاد دادرسی اساسی از طریق بودجه ی سالانه مربوط به آن در اختیار آن نهاد قرار نگیرد؛ قدرت نهاد مزبور در اتخاذ تصمیمات و اجرای برنامه هایش محدود و وابسته به موافقت سایر نهادهای حکومت خواهد شد، به طوری که ممکن است بر قدرت آن نهاد در

شده به هیات عمومی دادگاه عالی قانون اساسی،^۱ در اصل، اقتدار دادگاه را تثبیت می کند و آن را در جدایی کامل از قوای مقننه و مجریه قرار می دهد.

۲٫۲ رسیدگی به مسئولیت دادرسان دادگاه توسط هیات عمومی

هیات عمومی دادگاه از تمام دادرسان دادگاه تشکیل می شود. این بخش از تشکیلات سازمانی دادگاه علاوه بر صلاحیتی که در حوزه ی فرایند انتخاب اعضا (رئیس و نواب رئیس) دارد، صلاحیت های دیگری را نیز به موجب قانون دادگاه عالی قانون اساسی مصوب ۱۹۷۹ بر عهده دارد. طبق ماده ی ۲۰ قانون دادگاه عالی قانون اساسی، «هیئت عمومی دادگاه صلاحیت های کمیته تصریح شده در مواد ۹۵ و ۹۶ قانون قوه ی قضاییه و صلاحیت های هیات انتظامی تصریح شده در ماده ۹۷ آن قانون را بر عهده می گیرد...». بر اساس مواد مذکور، هیئت عمومی دادگاه عالی قانون اساسی بنا به درخواست دادستان کل، دادگاهی را که صلاحیت رسیدگی به جرایم ارتكابی (جنحه یا جنایت) دادرسان دادگاه را دارد، هرچند جرایم نامرتب با وظایف شان باشد، تعیین می کند.^۲ در غیر جرایم مشهود، دستگیری دادرس و بازداشت موقت او جز با کسب اجازه از هیات عمومی مجاز نیست؛ اما در جرایم مشهود، دادستان کل باید دستگیری دادرس و بازداشت او را ظرف ۲۴ ساعت به هیات عمومی گزارش دهد و هیات می تواند درباره ی ادامه بازداشت یا آزادی به قید وثیقه یا بدون وثیقه وی تصمیم گیری کند. در صورت اتخاذ تصمیم مبنی بر بازداشت دادرس، هیات عمومی مدت آن را تعیین می کند. تحقیق از دادرس

را به عنوان رئیس دادگاه برگزید و رئیس هیات تخصصی (مستشار عبدالعزیز سالم) را به عنوان نایب رئیس انتخاب کرد و رئیس جمهور، عبدالفتاح السیسی، فرمان انتصاب آن ها را صادر کرد www.youm7.com/story/2016/6/4 -تعرف-علی-تاریخ-المستشار-عبد-الوهاب-عبد-الرازق-رئیس-المحكمة/2748595.^۱ اختیارات دیگری نیز برای هیات عمومی دادگاه عالی قانون اساسی مصر در قانون اساسی پیش بینی شده است. سوگند رئیس جمهوری در برابر هیات عمومی دادگاه عالی قانون اساسی در صورت عدم وجود مجلس نمایندگان (ماده ۱۴۴)، تقدیم

استعفای رئیس جمهور به هیات عمومی دادگاه عالی قانون اساسی در صورت عدم وجود مجلس نمایندگان (ماده ۱۵۸) و جانشین شدن هیات عمومی دادگاه عالی قانون اساسی و رئیس دادگاه به جای مجلس نمایندگان و رئیس آن در صورت عدم وجود آن مجلس در دوره ی کفالت ریاست جمهوری (ماده ۱۶۰) از جمله این اختیارات است.
^۲ ماده ۹۵ قانون قوه قضاییه.
^۳ ماده ۹۶ قانون قوه قضاییه.
^۴ ماده ۹۷ قانون قوه قضاییه.

را به عنوان رئیس دادگاه برگزید و رئیس هیات تخصصی (مستشار عبدالعزیز سالم) را به عنوان نایب رئیس انتخاب کرد و رئیس جمهور، عبدالفتاح السیسی، فرمان انتصاب آن ها را صادر کرد www.youm7.com/story/2016/6/4 -تعرف-علی-تاریخ-المستشار-عبد-الوهاب-عبد-الرازق-رئیس-المحكمة/2748595.^۱ اختیارات دیگری نیز برای هیات عمومی دادگاه عالی قانون اساسی مصر در قانون اساسی پیش بینی شده است. سوگند رئیس جمهوری در برابر هیات عمومی دادگاه عالی قانون اساسی در صورت عدم وجود مجلس نمایندگان (ماده ۱۴۴)، تقدیم

۲٫۴ استقلال اداری دادگاه

استقلال اداری نهاد دادرسی اساسی به معنای استقلال این نهاد از قوه ی مجریه در تنظیم امور اداری خود یعنی؛ انتخاب کارمندان، تعیین وظایف و نظارت بر عملکردشان است و این سازوکار از تضمین های مهمی است که در استحکام استقلال نهادی محاکم اساسی و ثبات آن نقش دارد. قانون‌گذار عادی مصر نیز از پیش‌بینی چنین سازوکاری در قانون مربوط به دادگاه عالی قانون اساسی غفلت نکرده و آن را به نحو مناسب برای تضمین استقلال نهادی دادگاه مقرر داشته است. طبق ماده ۵۷ این قانون، «دادگاه یک دبیر کل و تعداد کافی کارکنان دارد و رئیس دادگاه در ارتباط با آن‌ها از اختیارات تعیین‌شده وزیر و معاون وزیر در قوانین و آیین‌نامه‌ها برخوردار است». با تصمیم رئیس دادگاه نیز کمیته ی امور کارکنان مرکب از دو نفر از اعضای دادگاه و دبیر کل تشکیل می‌شود. این کمیته از صلاحیت پیشنهاد هر آنچه که به امور کارکنان اعم از انتصاب، اعطای پاداش، ترفیع و انتقال مربوط است، برخوردار است. رئیس دادگاه بعد از اخذ نظر کمیته ی مزبور طی تصمیمی معیارهای ترفیع کارکنان را وضع می‌کند.^۲ واضح است که قانون‌گذار مصر اختیارات وزیر و معاون وزیر را به رئیس دادگاه داده است به طوری که برای او امکان صدور آیین‌نامه‌ها و تصمیمات اداری جهت تنظیم فعالیت‌های کارکنان در مورد هر آنچه به امور اداری آن‌ها مربوط است، وجود داشته باشد.

رسیدگی به مسئولیت انتظامی کارکنان دادگاه به کمیته‌ای مرکب از ۳ نفر از اعضای دادگاه محول شده است که توسط هیات عمومی به‌طور سالانه انتخاب می‌شوند. تصمیم ارجاع موضوع به این کمیته از سوی رئیس دادگاه اتخاذ می‌شود. احکام کمیته ی مزبور، قطعی و غیرقابل اعتراض است.^۳ همان‌طور که ملاحظه می‌شود، نظارت بر عملکرد کارکنان

اعمال فعالیت‌های عالی‌هش تأثیر بگذارد (الشاهد، ۲۰۱۶).

ماده ۱۹۱ قانون اساسی سال ۲۰۱۴ مصر سازوکار زیر را برای تضمین استقلال نهادی دادگاه عالی قانون اساسی شناسایی کرده است. طبق این ماده «... دادگاه دارای بودجه مستقلی است و مجلس نمایندگان آن را با تمام جزئیاتش بررسی می‌کند و پس از تصویب به‌صورت یک رقم واحد در بودجه ی عمومی دولت درج می‌کند...». این سازوکار پیش از تصویب قانون اساسی مذکور، در ماده ۵۶ قانون عادی دادگاه مقرر شده و در واقع مقنن اساسی بر آن تأکید کرده است. طبق ماده ی مذکور، رئیس دادگاه لایحه ی بودجه را جهت تقدیم آن به مرجع صالح، پس از بررسی و تأیید آن از سوی هیات عمومی دادگاه تهیه می‌کند. در خصوص اجرای بودجه ی دادگاه، هیات عمومی اختیارات اعطا شده به وزیر دارایی در قوانین و آیین‌نامه‌ها و رئیس دادگاه اختیارات اعطا شده به وزیر توسعه ی اداری و رئیس اداره ی مرکزی سازماندهی و مدیریت را بر عهده می‌گیرند.^۱ همچنین، ماده ی مذکور مقرر می‌دارد که احکام قانون بودجه ی عمومی کشور در صورت عدم ذکر حکم دیگری در قانون دادگاه، به بودجه ی دادگاه و ترازنامه ی مالی آن تسری می‌یابد. به این ترتیب، می‌توان گفت که اقدام قانون‌گذار اساسی و عادی به مقرر کردن بودجه ی مستقل برای دادگاه عالی قانون اساسی که تهیه ی آن را رئیس دادگاه بر اساس نیازهای مالی سالانه دادگاه بر عهده می‌گیرد، قابل تحسین است. بدون شک این اقدام به دادگاه آزادی و سرعت عمل برای جبران مناسب نیازهایش را می‌دهد و اقدامی غیر از این، زمینه ی اعمال فشار قوه ی مجریه بر دادگاه از طریق عدم موافقت با درخواست‌ها یا کاهش اعتبارات دادگاه را به‌بار می‌آورد.

^۲. ماده ۵۸ قانون دادگاه عالی قانون اساسی.

^۳. ماده ۵۹ قانون دادگاه عالی قانون اساسی.

^۱. اختیارات مزبور در قانون بودجه عمومی کشور به شماره ۵۳ سال ۱۹۷۳ و آیین‌نامه اجرایی قانون مذکور به شماره ۳۲۳ سال ۱۹۸۳ تعیین شده است.

قانون اساسی و در قوانین عادی اهمیت زیادی دارد. ماده ۱۸۶ قانون اساسی مصر این قاعده را به شرح زیر برای دادرسان به طور عام مقرر کرده است: «ادارسان مستقل و غیرقابل عزل می باشند و تحت تسلط هیچ مرجع یا اقتداری غیر از قانون نیستند». قانون گذار اساسی مصر در ماده ۱۹۴ قانون اساسی تسری این قاعده به دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی را به طور خاص تعیین کرده است. این ماده مقرر می دارد: «رئیس و نایب رئیسان دادگاه عالی قانون اساسی... مستقل و غیرقابل عزل می باشند و تحت تسلط هیچ مرجع یا اقتداری جز قانون نیستند...». قانون گذار عادی نیز به این قاعده در ماده ۱۱ قانون دادگاه تصریح کرده و مقرر داشته است که رئیس و نایب رئیسان دادگاه غیرقابل عزل می باشند و به پست دیگری مگر با رضایتشان منتقل نمی شوند. حقوقدانان اهمیت این قاعده را به عنوان تضمین مهمی برای بی طرفی اعضای دادگاه و استقلال آن‌ها در اعمال وظایفشان و نیز تضمینی برای تأکید بر استقلال قوه قضاییه از قوای مقننه و مجریه می دانند (الوحیدی، ۲۰۰۴، ۸۰)؛ اما در این خصوص که به عدم قابلیت عزل دادرسان باید به عنوان یک اصل مطلق توجه کرد یا خیر، بین حقوقدانان اختلاف نظر وجود دارد. برخی از حقوقدانان معتقدند که قانون گذار مصری قاعده ی مزبور را به عنوان یک اصل مطلق وضع کرده است؛ زیرا هیچ استثنایی برای آن پیش بینی نکرده است (قنديل، ۲۰۰۹، ۷۱). استثنای بر اصل غیرقابل عزل بودن دادرسان در نظام حقوقی برخی از کشورها به صراحت پیش بینی شده است. برای مثال، در نظام ایالات متحده آمریکا، دادرسان دیوان عالی در صورتی که مرتکب خیانت، ارتشاء یا هر جرم و جنحه ی بزرگ دیگری شوند، در قالب تعقیب و محاکمه از سمت خود عزل خواهند شد.^۴ در مقابل، گروهی دیگر از حقوقدانان معتقدند آنچه که قانون گذار

دادگاه به عنوان یکی از عناصر استقلال اداری نیز در صلاحیت خود دادگاه است و قوه ی مجریه هیچ کنترلی بر امور اداری دادگاه ندارد. به علاوه، قانون گذار در ماده ۶۰ قانون این دادگاه، تسری احکام کارکنان دولتی^۱ بر کارکنان دادگاه را مشروط به عدم ذکر حکم دیگر در قانون دادگاه یا در قانون قوه ی قضاییه نسبت به کارکنان دیوان تمیز^۲ کرده است. به این ترتیب، می توان گفت که استقلال اداری دادگاه به عنوان یکی از سازوکارهای تضمین استقلال نهادی دادگاه به نحو مناسب رعایت شده است.

۳ قواعد مقرر برای استقلال فردی دادرسان دادگاه

استقلال نهاد دادرسی اساسی نه تنها مستلزم استقلال نهادی دادگاه قانون اساسی، بلکه نیازمند استقلال فردی دادرسان اساسی نیز است. دادرسان اساسی، نگهبانان اصلی قانون اساسی می باشند و تضمین حقوق و آزادی های بنیادین نیز اصولاً باید یکی از دغدغه های اصلی آن‌ها را تشکیل دهد. به این ترتیب برای ایفای وظایف خطیر خویش، دادرسان اساسی باید استقلال، امنیت و فراغ خاطر داشته باشند و نگران تغییر شغل، تزلزل مقام و تعقیب خود نباشند. قوانین مصر نیز با توجه به ضرورت استقلال دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی، قواعدی را برای تضمین آن پیش بینی کرده است. مهم ترین این قواعد عبارت اند از: عدم قابلیت عزل دادرسان، عضویت طولانی مدت دادرسان، حفظ موقعیت شغلی دادرسان، ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل و تأمین حقوق مناسب برای دادرسان.^۳

۳/۱ عدم قابلیت عزل دادرسان

قاعده ی عدم قابلیت عزل دادرسان محاکم به طور عام و اعضای دادگاه عالی قانون اساسی به طور خاص از مهم ترین تضمین هایی است که پیش بینی آن در

^۳. لازم به ذکر است که این دسته قواعد طبق ماده ۱۹۴ قانون اساسی و ماده ۲۴ قانون دادگاه نسبت به اعضای هیئت تخصصی دادگاه نیز تسری می یابد.
^۴. ماده ۲ قانون اساسی ایالات متحده آمریکا.

^۱. مصرح در قانون مشاغل دولتی به شماره ۸۱ سال ۲۰۱۶.
^۲. باب پنجم قانون مزبور به این موضوع اشاره دارد.

همانند مستشاران دیوان تمیز و در واقع، همانند تمام دادرسان عادی است؛ زیرا قانون‌گذار عادی در این خصوص حکم عامی را وضع کرده و در ماده ۶۹ قانون قوه ی قضاییه مقرر داشته است: «... کسی که عمرش از هفتاد سالگی تجاوز کرده باشد نمی‌تواند در منصب قضا باقی بماند یا به‌عنوان دادرس منصوب شود...». لازم به ذکر است که در ابتدا دادرسان در سن ۶۰ سالگی بازنشسته می‌شدند؛ ولی با اصلاحات سال‌های ۱۹۹۳، ۲۰۰۲، ۲۰۰۳ و ۲۰۰۷ در قانون قوه ی قضاییه سن بازنشستگی دادرسان به ترتیب به ۶۴، ۶۶، ۶۸ و ۷۰ سالگی افزایش یافت. از این‌رو، دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی تا ۷۰ سالگی در سمت خویش باقی می‌مانند و مدت‌زمان عضویت آنها متنوع است. در واقع، دادگاه عالی قانون اساسی هیچ‌وقت به‌صورت کلی تجدید نمی‌شود و فقط تجدید جزئی و آن‌هم به‌صورت غیرمنظم انجام می‌شود.

بدیهی است که طولانی بودن مدت عضویت در دادگاه عالی قانون اساسی زمینه ی امنیت خاطر و استقلال را برای دادرسان فراهم می‌کند؛ زیرا عزل آن‌ها جز در شرایط استثنایی و آن هم توسط خود دادگاه ممکن نیست. همین موضوع دادگاه را از فشارهای بیرونی در امان نگه می‌دارد؛ اما دارای این ایراد است که سالمندی اعضا ممکن است دادگاه را از تحولات زمانه و مقتضیات روز دور نماید و آن را دچار رکود کند. به عبارت دیگر، اگرچه عضویت طولانی مدت در دادگاه عالی قانون اساسی از یک سوی دارای مزیت مصونیت‌آفرینی است، اما از دیگر سوی ممکن است که با نقص تحول‌گریزی همراه باشد (نک. فاورو، ۱۳۹۳، ۱۵۴). به نظر می‌رسد که قانون‌گذار مصری این نقص را به‌نوعی جبران کرده است، زیرا هیات عمومی دادگاه با توجه به امتیاز قضایی که در حوزه تعداد اعضای دادگاه به دست آورده است، می‌تواند با افزایش تعداد اعضا و انتخاب دادرسان جدید این نقص را جبران کند. طولانی بودن دوره ی عضویت در دادگاه، همانند مادام‌العمر بودن

مصری درباره ی عدم قابلیت عزل دادرسان تصریح کرده است، قاعده‌ای است که اطلاق ندارد؛ زیرا قانون عزل اعضای نهاد قضایی را به‌عنوان عزل تأدیبی در صورت ارتکاب تخلف و تقصیر شغلی مهم اجازه داده است (الشاعر، ۲۰۰۴، ۳۲۳). استناد آن‌ها به ماده ۱۰۸ قانون قوه ی قضاییه است. طبق این ماده، «مجازات انتظامی که مقرر کردن آن‌ها برای دادرسان مجاز است عبارت است از توبیخ و عزل». به نظر می‌آید که به غیرقابل عزل بودن دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی نباید به‌عنوان یک اصل مطلق توجه کرد؛ زیرا بر اساس صلاحیت هیات عمومی دادگاه در صدور حکم انفصال از خدمت دادرس به سبب ارتکاب جرائم عمومی^۱ یا صدور حکم بازنشستگی اجباری دادرس به سبب تخلفات و تقصیرات شغلی مهم،^۲ قطعاً اصل «غیرقابل عزل بودن دادرس» منتفی می‌شود. بنابراین، اگرچه قانون‌گذار مصری به‌صراحت به موارد استثنای قاعده ی منع عزل دادرسان اشاره نکرده است؛ اما این موضوع را به‌طور ضمنی در ذیل وظایف هیات عمومی دادگاه گنجانده است. نباید تصور شود که استثنائات قاعده ی مزبور به استقلال فردی دادگاه خدشه وارد می‌کند؛ زیرا ممکن است دادرسان اساسی نیز همانند دادرسان عادی مرتکب تخلفات قانونی و یا ارتکاب جرائمی شوند که تعقیب، محاکمه و مجازات آن‌ها ضرورت داشته باشد. علاوه بر این، واگذاری تصمیم‌گیری درباره ی عزل اعضا به خود دادگاه یعنی؛ هیات عمومی به‌منظور تأمین استقلال و جلوگیری از فشار احتمالی نهادهای دیگر است.

۳،۲ عضویت طولانی مدت دادرسان

دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی برای مدت طولانی نصب می‌شوند یعنی؛ تا زمانی که به سن قانونی بازنشستگی برسند. طبق ماده ۱۴ قانون دادگاه، احکام مربوط به بازنشستگی مستشاران دیوان تمیز به دادرسان دادگاه تسری می‌یابد یعنی؛ سن بازنشستگی دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی

۱. ماده ۲۰ قانون دادگاه عالی قانون اساسی.

۲. ماده ۱۹ قانون دادگاه عالی قانون اساسی.

برای آن‌ها را اعمال کرده است؛^۳ اما صلاحیت رسیدگی به درخواست رد و دعوای خصومت را به خود دادگاه عالی قانون اساسی واگذار کرده است. بدون شک دادرسان دادگاه نیز همانند سایر افراد متأثر از عوامل خارجی پیرامون خود می‌شوند؛ بنابراین، اگر یکی از دلایل رد دادرسی یا خصومت دادرسی با طرف دعوا وجود داشته باشد^۴ و نظر خود دادرسی اساسی این باشد که در صورت رسیدگی به دعوا تحت فشار قرار خواهد گرفت و به بی‌طرفی و استقلال او خدشه وارد می‌شود باید از رسیدگی به دعوا امتناع کند و چنانچه به این عمل اقدام نکرد، طرف دعوا می‌تواند رد دادرسی را از دادگاه درخواست کند (الشاعر، ۲۰۰۴، ۳۲۵).

علاوه بر این، عدم امکان اعطای نمایندگی به دادرسان دادگاه یا مأموریت‌دهی به آن‌ها برای تضمین استقلال و حفظ موقعیت شغلی دادرسی دادگاه عالی قانون اساسی پیش بینی شده است؛ اما تنها استثنای قاعده ی مذکور، امکان اعطای نمایندگی یا مأموریت‌دهی به دادرسان برای انجام وظایف علمی یا فعالیتهای حقوقی در سازمان‌های بین‌المللی یا کشورهای خارجی است.^۵ مطابق ماده ۲۴ قانون دادگاه عالی قانون اساسی حکم عدم امکان نمایندگی و مأموریت‌دهی، نسبت به اعضای هیات تخصصی دادگاه تسری نمی‌یابد و تنها مختص دادرسان دادگاه است.

۳،۴ ممنوعیت تصدی بیش از یک

شغل دادرسان

بر اساس ماده ۱۹۴ قانون اساسی مصر، همه حقوق، تکالیف و تضمین‌های مقرر برای اعضای قوه ی

۳. بخش هشتم قانون آیین دادرسی مدنی و تجاری مصر به شماره ۱۳ سال ۱۹۶۸ به این موضوع اشاره دارد (مواد ۱۴۶ تا ۱۶۵).

۴. یکی از موارد رد دادرسی این است که دادرسی با یکی از طرفین دعوا قرابت نسبی یا سببی تا درجه چهارم داشته باشد.

۵. ماده ۱۳ قانون دادگاه عالی قانون اساسی.

یا تجدیدنپذیر بودن آن، در تأمین استقلال فردی اعضای دادگاه عالی قانون اساسی بسیار مؤثر است.

۳،۳ حفظ موقعیت شغلی دادرسان^۱

قانون دادگاه عالی قانون اساسی قواعدی را برای تضمین انجام وظیفه دادرسی اساسی به‌صورتی پیش‌بینی کرده است که به‌اندازه ی کافی مستقل باشد. از جمله این قواعد، قاعده عدم صلاحیت دادرسی در رسیدگی به دعوا، قاعده استنکاف دادرسی از رسیدگی به دعوا و قاعده ی رد دادرسی در مواردی است که جهات آن وجود داشته باشد. قانون‌گذار عادی در قانون اصول آیین دادرسی مدنی و تجاری مقرر کرده است که قواعد مذکور به تمام دادرسان تسری می‌یابد؛ ولی با وجود این، بر تسری آن قواعد به دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی تأکید شده است. با رجوع به قانون دادگاه عالی قانون اساسی مشاهده می‌شود که قانون‌گذار عادی در ماده ۱۵ تصریح کرده است: «در خصوص عدم صلاحیت عضو دادگاه، استنکاف، رد و خصومت او احکام مربوط به مستشاران دیوان تمیز تسری می‌یابد. دادگاه عالی قانون اساسی در خصوص درخواست رد و دعوای خصومت^۲ با تمام اعضایش به‌جز عضو مشارالیه و کسی که دارای عذر موجه است رسیدگی می‌کند و باید که تعداد اعضای حاضر فرد باشد. درخواست رد یا دعوای خصومت تمام اعضای دادگاه یا برخی از آن‌ها، به‌طوری که تعداد اعضای باقی‌مانده از هفت نفر کمتر شود، پذیرفته نمی‌شود». مطابق ماده مذکور، قانون‌گذار مصری بر دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی قواعد عدم صلاحیت، استنکاف، رد و دعوای خصومت مختص به دادرسان محاکم عادی بر طبق قوانین تنظیم‌شده

۱. الحفاظ علی المکانة الوظيفية للأعضاء.

۲. دعوای خصومت دادرسان یک دعوای مدنی است که یکی از طرفین دعوا آن را برای اثبات تقلب یا خطای بزرگ شغلی که از سوی دادرسی اتفاق افتاده اقامه می‌کند و در آن حکم به بطلان تصمیمی که دادرسی اتخاذ کرده و حکم به جبران خسارات و هزینه‌ها را درخواست می‌کند. قانون آیین دادرسی مدنی و تجاری مصر به شماره ۱۳ سال ۱۹۶۸ از ماده ۴۹۴ تا ماده ۵۰۰ قواعد مربوط به خصومت دادرسان را مقرر کرده است.

۳٫۵ تأمین حقوق مناسب برای دادرسان

بر اساس ماده ۱۲ قانون دادگاه عالی قانون اساسی، «حقوق و فوق‌العاده‌های رئیس و نایب‌رئیسان دادگاه مطابق با فهرست ضمیمه شده^۴ به این قانون تعیین می‌شود...». در فهرست مزبور مقرر شده است که حقوق و فوق‌العاده رئیس دادگاه در فرمان انتصاب تعیین می‌شود. با رجوع به فرامین انتصاب رؤسای سابق دادگاه و نیز فرمان انتصاب رئیس جدید دادگاه به شماره ۲۵۲ سال ۵۲۰۱۶ که از سوی رئیس‌جمهور صادر شده است مشاهده می‌شود که حقوق و فوق‌العاده رئیس دادگاه معادل حقوق و فوق‌العاده وزیر پیش‌بینی شده است. طبق ماده ۴ قانون تعیین حقوق معاون رئیس‌جمهور، رؤسای مجلس مردمی و شورا، رئیس هیات‌وزیران و معاونان وی و وزرا به شماره ۱۰۰ سال ۱۹۸۷، حقوق یک وزیر به مبلغ ۴۸۰۰ لیره در سال و فوق‌العاده نمایندگی او به مبلغ ۴۲۰۰ لیره در سال تعیین شده بود؛ اما در سال ۲۰۱۸ قانون اصلاحی قانون مزبور در مجلس نمایندگان تصویب شد و در ماده ۳ آن حقوق یک وزیر معادل حداکثر میزان حقوق (که نباید از مبلغ ۴۲۰۰ لیره در ماه تجاوز کند) پیش‌بینی شده است. به این ترتیب، مطابق ماده ۱ مزبور می‌توان گفت حقوق رئیس دادگاه معادل همین مبلغ است (www.youm7.com/story/2018/4/16/100/3746732). درباره نایب‌رئیسان دادگاه فهرست الحاقی به قانون دادگاه مقرر کرده بود که حداقل ۲۳۲۰ لیره و حداکثر ۲۸۶۸ لیره در سال حقوق دریافت می‌کنند و فوق‌العاده نمایندگی آن‌ها ۱۵۰۰ لیره در سال است و در صورتی که حقوق آن‌ها به حداکثر برسد فوق‌العاده مزبور به ۲۰۰۰ لیره در سال

قضاییه به رئیس و نایب‌رئیسان دادگاه عالی قانون اساسی تسری می‌یابد.^۱ نظام ممنوعیت جمع مشاغل به‌عنوان یکی از این تضمین‌ها است که در قانون قوه قضاییه برای استقلال دادرسان به‌طور عام پیش‌بینی شده و با توجه به حکم مزبور نسبت به دادرسان اساسی نیز تسری می‌یابد. این نظام به‌صورت سخت‌گیرانه تنظیم شده است: دادرسان اساسی حق تصدی مشاغل تجاری و هر شغل مغایر با استقلال و بی‌طرفی آن‌ها را ندارند. هیات عمومی دادگاه می‌تواند دادرسان اساسی را از تصدی هر شغلی که معتقد است با تکالیف عضویت در دادگاه و حسن انجام آن‌ها تعارض دارد منع کند.^۲ علاوه بر این، قانون‌گذار عادی برای تأکید بیشتر مقرر می‌دارد که دادرسان از اشتغال به فعالیت سیاسی ممنوع می‌باشند و حق نامزدی برای انتخابات مجلس نمایندگان یا نهادهای محلی یا سازمان‌های سیاسی را مگر بعد از تقدیم استعفا خود ندارند.^۳ در واقع، پیش‌بینی چنین سازوکاری سبب از بین رفتن امکان جمع قدرت و امتیازات در دادرسان دادگاه می‌شود (البشری، ۲۰۱۳). به نظر می‌رسد که جمع عضویت در دادگاه عالی قانون اساسی با هر شغلی حتی مشاغل آموزشی نیز ممنوع است؛ زیرا قانون قوه قضاییه هیچ استثنایی را برای قاعده ی مزبور پیش‌بینی نکرده است. نباید تصور شود که امکان انجام وظایف علمی و فعالیت‌های حقوقی در سازمان‌های بین‌المللی یا کشورهای خارجی توسط دادرسان دادگاه به‌عنوان استثنای این قاعده محسوب می‌شود؛ زیرا به این وظایف و فعالیت‌ها در قالب نمایندگی یا مأموریت و در مدت‌زمان محدودی و با رعایت عدم تأثیر بر فعالیت دادرسان در دادگاه پرداخته می‌شود (شیتور، ۲۰۰۸، ۶۹).

تسری می‌یابد مستشاران دیوان تمیز (عالی‌ترین مرجع قضایی) می‌باشند.

۲. ماده ۷۲ قانون قوه قضاییه.

۳. ماده ۷۳ قانون قوه قضاییه.

۴. اصلاحی مصوب ۱۹۸۳/۶/۲۹.

۵. منتشرشده در روزنامه رسمی به شماره ۲۱ مکرر (أ) در تاریخ ۲۰۱۶/۶/۱.

۱. ماده ۲۰ قانون دادگاه عالی قانون اساسی نیز به این موضوع اشاره دارد. مطابق این ماده «... تمام حقوق، تکالیف و تضمینات مقرر شده برای مستشاران دیوان تمیز، مشروط به عدم ذکر حکم دیگر در این قانون، نسبت به اعضای دادگاه تسری می‌یابد». بر این اساس، منظور از اعضای قوه قضاییه که حقوق، تکالیف و تضمینات‌شان نسبت به دادرسان اساسی

اساسی در خصوص برابری دادرسان در حقوق و تکالیف بر اعضای دادگاه عالی قانون اساسی معتقد بودند، با این استدلال که طبق ماده ۱۹۱ قانون اساسی دادگاه دارای استقلال مالی است. از این رو، حقوق مالی در زمره ی حقوق مذکور در ماده ۱۸۶ قرار نمی‌گیرد. نهاد دادرسی اساسی نیز در ادله ی قانونی حکمش بیان داشت که قانون‌گذار در قانون اساسی بر استقلال دادگاه عالی قانون اساسی از سایر مراجع قضایی که شامل محاکم عادی، دادگاه عالی اداری، نهاد قضایی دولت و دادستانی اداری است تأکید کرده است. افزون بر این، بودجه ی سالانه یکی از امور دادگاه قانون اساسی است و دسترسی به جزئیات آن یا افشای آن مگر با موافقت هیات عمومی دادگاه یا با حکم صادره از هیات، و نه مرجع قضایی دیگر، ممکن نیست؛ زیرا استقلال بودجه ی دادگاه شناسایی اساسی شده است. نهاد دادرسی اساسی اظهار داشت که مقررات فنی و مالی دادگاه با مقررات فنی و مالی هر نهاد قضایی دیگر تفاوت دارد و حکم مورد بحث در اجرا متضمن تجاوز به صلاحیت نظارتی دادگاه عالی قانون اساسی درباره ی امور اعضایش است.^۳ با وجود صدور این حکم از سوی دادگاه، باید گفت که طبق مصوبه قانونی شماره ۶۳ سال ۲۰۱۴ در خصوص حداکثر میزان حقوق کارکنان دستگاه‌های کشور، میزان حقوق مزبور نباید از مبلغ ۴۲۰۰۰ لیره در ماه تجاوز کند. این حکم نسبت به اعضای دادگاه عالی قانون اساسی نیز قابل تسری است؛ زیرا بر اساس ماده اول مصوبه، از جمله دستگاه‌های مشمول مصوبه ی مزبور، دستگاه‌های دارای بودجه مستقل هستند که دادگاه عالی قانون اساسی یکی از این دستگاه‌ها است. موضوعی که رئیس سابق دادگاه عالی قانون اساسی، مستشار عدلی منصور، در یک گزارش رسمی در دسامبر سال ۲۰۱۴ بر آن تأکید کرده و بیان

افزایش می‌یابد؛ اما اکنون میزان حقوق و فوق‌العاده نایب‌رئیسان دادگاه افزایش یافته است بدون آن‌که در فهرست مزبور اصلاحی صورت گرفته باشد.^۱

شایان ذکر است که خود دادگاه عالی قانون اساسی با استناد به استقلال خود که در ماده ۱۹۱ قانون اساسی پیش‌بینی شده است، در سال ۲۰۱۵ به افزایش میزان حقوق دادرسان و حتی اعضای هیات تخصصی مبادرت کرده است. این اقدام به اعتراض دادرسان محاکم عادی و صدور دو حکم مشابه از سوی دادگاه تجدیدنظر و دیوان تمیز مصر منجر شد. دادرسان عادی معتقدند که حکم ماده ۱۸۶ قانون اساسی در خصوص برابری دادرسان در حقوق و تکالیف، به دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی تسری می‌یابد و باید میزان دستمزد آن‌ها که در زمره ی حقوق مزبور قرار می‌گیرد معادل دستمزد دادرسان اساسی باشد. مراجع قضایی مزبور در پاسخ به درخواست دادرسان عادی به الزام رئیس دادگاه عالی قانون اساسی به آشکار کردن میزان حقوق دادرسان و اعضای هیات تخصصی کردند؛ اما این حکم از سوی ۱۰ نفر از اعضای هیات تخصصی نزد دادگاه عالی قانون اساسی مورد اعتراض قرار گرفت که نهایتاً دادگاه، به عدم بیان تفصیل بودجه خود و رد الزام رئیس دادگاه به افشای میزان حقوق حکم کرد. اعضای هیئت تخصصی در دعوی‌شان به این نکته استناد کردند که قانون دادگاه عالی قانون اساسی^۲ تصریح دارد دادگاه، و نه دیوان تمیز، مرجع رسیدگی به درخواست‌های مربوط به حقوق، پاداش‌ها و بازنشستگی‌های اعضای دادگاه و هر موضوعی از امور آن‌هاست. همچنین، تأکید کردند که تخصیصات مالی دادگاه قانون اساسی سَرّی نیست بلکه در بودجه ی عمومی دولت به صورت یک رقم واحد درج می‌شود. علاوه بر این، اعضای هیات تخصصی به عدم تسری حکم ماده ۱۸۶ قانون

۱. لازم به ذکر است که این افزایش میزان حقوق و فوق‌العاده در مورد رئیس دادگاه نیز اعمال شده است.

۲. مستند، ماده ۱۶ قانون دادگاه عالی قانون اساسی است.

۳. قضیه ی شماره ۱ سال ۳۷ قضایی «درخواست اعضا». جلسه علنی روز سه‌شنبه ۲۴ فوریه سال ۲۰۱۵. منتشرشده در روزنامه

ی رسمی به شماره ۱۰ مکرر (ه) در تاریخ ۱۱ مارس سال ۲۰۱۵
http://sccourt.gov.eg/SCC/faces/Portal_Pages/Rule
(Viewer.jsp?_afLoop)

عمومی جز پس از رفع مصونیت از عضو متهم از سوی دادگاه عالی قانون اساسی فراهم نیست؛ ولی مجازات انضباطی در مورد اعضای دادگاه در صلاحیت خود دادگاه عالی قانون اساسی است. همچنین، نحوه ی انتخاب دادرسان که بر اساس آن هیات عمومی دادگاه به انتخاب دادرسان جدید مبادرت می‌کند نیز بر استقلال نهادی دادگاه افزوده است. علاوه بر این، قانون‌گذاران اساسی و عادی استقلال فردی دادرسان دادگاه که از استقلال نهادی آن جدا نشدنی است را از طریق پیش‌بینی برخی قواعد تامین کرده‌اند، زیرا دادرسان دادگاه مستقل و غیر قابل عزل می‌باشند و تا هفتاد سالگی در عضویت دادگاه باقی می‌مانند که این امر هرگونه نگرانی دادرسان اساسی بابت عزل یا تجدید دوره ی عضویت را از وی دور می‌کند. همچنین، دادرسان دادگاه از تصدی وظایف در بخش‌های عمومی و خصوصی و در احزاب منع شده‌اند و پاداش مالی شایسته برای زندگی مناسب و معقول به آن‌ها اختصاص داده شده است تا استقلال آن‌ها را تحکیم بخشد و به ارتقای کیفیت عملکردشان کمک کند. پیش‌بینی قواعدی مانند قاعده ی عدم صلاحیت دادرسان در رسیدگی به دعوا، قاعده ی استنفکاف دادرسان از رسیدگی به دعوا، قاعده ی رد دادرسان و عدم امکان اعطای نمایندگی به دادرسان دادگاه یا مأموریت‌دهی به آن‌ها جهت حفظ موقعیت شغلی دادرسان نیز بر استقلال فردی دادرسان دادگاه افزوده است. بنابراین، با توجه به این قواعد باید گفت که یکی از شرایط کارآمدی نظارت اساسی یعنی استقلال دادگاه عالی قانون اساسی در نظام حقوقی مصر تامین شده است. تامین استقلال دادگاه قانون اساسی می‌تواند زمینه ی انجام درست و غیرجانبدارانه وظیفه‌ی صیانت از قانون اساسی را فراهم نماید. با وجود این، اشاره به دو نکته در مقام تکمیل نتیجه گیری لازم است:

داشته بود که حقوق رئیس و اعضای دادگاه از مبلغ ۴۲۰۰۰ لیره در ماه طبق مصوبه ی قانونی حداکثر میزان حقوق تجاوز نمی‌کند (www.arabi21.com /story/812752/).

قانون‌گذار عادی در بند دوم ماده ۱۲ قانون دادگاه عالی قانون اساسی درباره ی حقوق دادرسان حکم دیگری را نیز مقرر کرده است مبنی بر این‌که اگر یک عضو قبل از انتصابش در دادگاه متصدی شغلی بوده که میزان حقوق و فوق‌العاده آن شغل از آنچه در فهرست الحاقی به قانون دادگاه ذکر شده است،^۱ بیشتر باشد وی به دریافت عایدات قبلی‌اش به صورت فردی ادامه خواهد داد. به غیر از این مورد، تعیین حقوق و فوق‌العاده به صورت فردی برای یکی از اعضا و نیز رفتار استثنایی با یکی از اعضا به هر صورتی ممکن نیست.

۴ نتیجه‌گیری

دادگاه عالی قانون اساسی مصر صلاحیت‌های متعددی را بر عهده دارد که مهم‌ترین آن‌ها نظارت اساسی بر قوانین و مقررات است. کارآمدی نظام صیانت از قانون اساسی نیازمند فراهم آوردن شرایط از سوی قانون‌گذاران اساسی و عادی است. یکی از این شرایط تامین استقلال نهاد متصدی صیانت از قانون اساسی است. قانون‌گذاران اساسی و عادی مصر با توجه به ضرورت این مسئله قواعدی را جهت تامین استقلال نهادی دادگاه و استقلال فردی دادرسان دادگاه عالی قانون اساسی پیش‌بینی کرده‌اند. دادگاه عالی قانون اساسی مصر دارای استقلال مالی است و تهیه ی لایحه ی بودجه خود را طبق دارایی‌های موجود در کشور بر عهده دارد. این دادگاه همچنین دارای استقلال اداری است که این امر، انتصاب کارمندان و تعیین وظایف شان و نظارت بر عملکردشان را ممکن می‌سازد. به علاوه، به منظور تامین استقلال نهادی دادگاه عالی قانون اساسی امکان تعقیب اعضای دادگاه در محاکم

^۱. میزان حقوق و فوق‌العاده فعلی دادرسان دادگاه باید ملاک قرار گیرد.

ارزش های دموکراتیک توسط دادرسی اساسی نیست. فعالیت دموکراتیک دادرسان اساسی به دموکراتیک بودن محتوای قانون اساسی و روحیه ی دموکراتیک دادرسان اساسی نیز وابسته است. بسیاری از نظام های برآمده از کودتا و قدرت نظامیان برای مشروع و حقانی جلوه دادن خویش از ابزارها و نهادهای دموکراتیک از جمله انتخابات و تشکیل دادگاه قانون اساسی مستقل استفاده می کنند. در این نظام های سیاسی، استقلال دادگاه قانون اساسی ملازمه ای با حمایت و صیانت از ارزش های دموکراتیک ندارد.

۱. استقلال دادگاه قانون اساسی لزوماً به اتخاذ مواضع غیرجانبدارانه و انجام درست و منصفانه وظیفه صیانت از قانون اساسی توسط دادرسان اساسی منجر نمی شود؛ زیرا بی طرفی یا جانبداری قاضی امری شخصی و ذهنی است و چه بسا با تأمین استقلال قاضی، وی همچنان از دایره ی عدالت و انصاف خارج شود. با وجود این، حقوق می تواند استقلال قاضی را تأمین کند تا در صورت تمایل به اتخاذ مواضع غیرجانبدارانه و منصفانه تحت فشار قرار نگیرد. ۲. استقلال دادگاه قانون اساسی لزوماً به معنای دموکراتیک بودن فعالیت وی و صیانت از

منابع

- Abdul Wahab, Mohammad Rafat (2004), "A Look at the Supreme Court of the Egyptian Constitution", translated by Mohammad Reza Vjeh, *Journal of Constitutional Law*, Second Year, No. 3.
- Favreau, Louis (2014), *Constitutional Courts*, translated by Dr. Ali Akbar Gorji, Tehran: Mizan, second edition.
- Mansoorian, Mostafa and Akhavanfard, Massoud (2013), "Duties and Features of the Constitutional Court of the Italian Republic", *Public Law Studies*, Second Year, No. 2.
- Al-Bashari, Tariq (2013), "On Judiciary and Politics", published in: www.shorouknews.com
- The poet, Ramzi (2004), *Competition of the order of laws - the study of the analysis of the judicial order in Egypt*, Cairo: Dar al-Tisir.
- Al-Shahad, Huda (2016), "The Independence of the Egyptian Judiciary to This?", Published at: www.rcssmideast.org
- Al-Wahidi, Fathi (2004), *Al-Qada al-Dasturi in Palestine and the jurisprudence of the rulings of the moderate and legitimate basic law of the Al-Dastouri Al-Dastouri al-Muqaddah - Comparative Study*, Printing House
- Shitor, Jalul (2008), "Judicial Competition on the Order of Laws", *Journal of Judicial Ijtihad*, Quarterly Number.
- Aziz, Jamam (2012), *Lack of current competition on the order of laws in Algeria, Al-Majastir treatise, the society born of sharp architecture, all the rights and political sciences.*
- Awf, Yusuf (2013), "Legitimate New Order", Charter: dustour.org/media-library/publications-egypt/draft-of-new-constitution
- Qandil, Raed Saleh (2009), *Competition on the Order of Laws in Palestine - A Comparative Study*, The

- Masterpiece, the Research Institute and the Arab Studies.J .
- Aziz, sahar (2013), "Revolution Egypt Electoral laws", George Washington international law Review, vol. 45, No. 1, pp. 1-81.
- Brown, Nathan (2012), "the Egyptian Political System in Disarray", Online available: <http://carnegieendowment.org/2012/06/19/egyptian-political-system-in-disarray/c073>.
- Brown, Nathan (2013), "A Constitutional Court in an Unconstitutional Setting", Paper prepared for the Constitutional Transitions and Global Comparative Law Colloquium, New York University, school of Law.
- Haimerl, Maria (2014), "The supreme constitutional court of Egypt after Mubarak", prepared for the ECPR General conference Glasgow, pp. 1-36.
- Lombardi, Clark (2009), "Egypt's Supreme Constitutional Court: Managing Constitutional Conflict in an Authoritarian Aspirationally Islamic State, in: Harding, Andrew / Leyland, Peter (Ed.): Constitutional courts. A comparative study", London : Wildy, Simmonds & Hill, pp. 217-241.
- Moustafa, Tamir (2009), the struggle for constitutional power. Law, politics, and economic development in Egypt, Cambridge: Cambridge University Press.
- <http://www.youm7.com/story/2018/4/16/100/3746732>
- <http://www.american-historama.org/1929-1945-depression-ww2-era/court-packing-plan.htm>.
- [http://www.arabi21.com / story / 812752/](http://www.arabi21.com/story/812752/)